

Til lovforslag nr. L 111. Betænkning afgivet af Uddannelsesudvalget den 9. december 1988

Betænkning

over

Forslag til lov om ændring af lov om folkeskolen

(Klassestørrelser, skolenedlæggelser og samlæsning m.v.)

Udvalget har behandlet lovforslaget i nogle møder og har herunder stillet spørgsmål til undervisnings- og forskningsministeren, som denne har besvaret skriftligt.

Udvalget har endvidere modtaget skriftlige henvendelser fra Kommunernes Landsforening og Skole og Samfund.

Der er af undervisnings- og forskningsministeren stillet ændringsforslag, hvorom henvises til de ledsagende bemærkninger.

Herefter indstiller et *mindretal* (Det Konservative Folkepartis, Venstres, Det Radikale Venstres, Fremskridtspartiets og Kristeligt Folkepartis medlemmer af udvalget) lovforslaget til *vedtagelse* med det af undervisnings- og forskningsministeren stillede ændringsforslag.

Et *andet mindretal* (Socialdemokratiets medlemmer af udvalget) ønsker at redegøre endeligt for sin stillingtagen til lovforslaget ved 3. behandling, eftersom Socialdemokratiet ikke mener at have fået en fuldstændig garanti fra ministeren for, at de frigivne penge, som fremkommer ved brug af L 111, ikke bare i 1989, men også i de kommende år, fuldstændig tilfalder kommunerne til brug til andre formål, ligesom Socialdemokratiet stadig finder, at ministerens bemyndigelse i § 15, stk. 2, er fuldstændig uacceptabel af hensyn til det kommunale selvstyre.

Et *tredje mindretal* (Socialistisk Folkepartis medlemmer af udvalget) indstiller lovforslaget til *forkastelse* ved 3. behandling.

Mindretallet ønsker i øvrigt at udtale følgende:

I 1975 indgik 5 partier – Socialdemokratiet, Venstre, Det Radikale Venstre, Kristeligt Folkeparti og Socialistisk Folkeparti – et forlig om folkeskolen. Det er med dyb beklagelse, mindretallet må konstatere, at regeringen har fremsat et forslag uden nogen forudgående forhandlinger med forligsparterne.

Mindretallet har siden da forhandlet om og været medvirkende til alle de justeringer, der har været foretaget af folkeskoleloven ud fra det overordnede synspunkt, at det er vigtigt, at folkeskolen arbejder på et så bredt politisk grundlag som muligt.

Mindretallet frygter, at adgangen til øget samlæsning kombineret med en lempelse af reglerne om klassekvotienternes størrelse vil betyde forringede vilkår for de svagere elever. I de yngste klasser vil der kunne samlæses i 35 pct. af klassens samlede timetal. I de ældste klasser vil der ved ikke-kursusdelt undervisning kunne samlæses i 43 pct. og ved kursusdelt undervisning helt op til 54 pct. af de obligatoriske timer. Dette bevirker, at klassen som social enhed kan komme i fare. Dette forstærkes af den friere adgang til at etablere ikke-årgangsdeling i hele grundskolen.

Mindretallet vender sig ligeledes skarpt mod bemyndigelsen til at fastsætte bestemmelser, der regulerer kommunernes forbrug af lærerløntimer pr. elev. Det indskrænker kommunernes selvforvaltning, og de nuværende rammer for lærerskematimer pr. elev på de enkelte klassetrin baseret på et gennemsnitligt elevtal forsvinder. Mindretallet finder det uacceptabelt, at bestemmelsen om det maksimale gennemsnit falder helt ud.

Mindretallets udgangspunkt har været en enhedsskole, hvor den lokale indflydelse var optimal. Derfor er mindretallet klart imod, at folket i et lokalområde, skoledistrikt, fratages retten til at få en folkeafstemning i forbindelse med en skolenedlæggelse.

Mindretallet finder det meget beklageligt, at den demokratiske tradition, der blev introduceret af Venstre den 21. oktober 1955, nu afskaffes.

Venstre foreslog i § 2, stk. 4, i forslaget til ny folkeskolelov:

»En skole kan ikke nedlægges, såfremt 80 pct. af alle, der i vedkommende skoledistrikt har valget til kommunalbestyrelsen, skriftligt begærer skolen opretholdt og der gennemsnitligt i en periode på 5 år har været mindst 20 i undervisningen deltagende børn«. I bemærkningerne til forslaget hedder det bl.a., at bestemmelsen »siger på at understrege forældrenes indflydelse på skolevæsenets ordning.«

Med udgangspunkt heri blev de principper, der hidtil har været gældende, formuleret således i § 5, stk. 2, i folkeskoleloven fra 1958:

»Har en kommunalbestyrelse med henblik på en centralisering af skolevæsenet inden for enkelte kommune eller sammen med en eller flere nabokommuner truffet beslutning om nedlæggelse af en distriktsskole, skal dette bekendtgøres i de stedlige dagblade. Fremsætter mindst 80 pct. af de beboere i det pågældende skoledistrikt, der har valget til kommunalbestyrelsen, inden en måned efter bekendtgørelsen skriftlig begæring derom, skal der af kommunalbestyrelsen foranstalles en afstemning angående spørgsmålet om skolens nedlæggelse. Stemmeberettigede ved afstemningen er de beboere i skoledistriktet, der har valget til

kommunalbestyrelsen. De nærmere regler om afstemningen fastsættes af undervisningsministeren. Bliver resultatet af afstemningen, at mindst 80 pct. af de stemmeberettigede ønsker skolen opretholdt, kan den kun nedlægges, såfremt kommunalbestyrelsen efter førstkommande ordinære kommunevalg på ny træffer beslutning herom.«

80 pct. blev opfattet som et ret strengt krav. Derfor blev der foreslået en lempelse af den socialdemokratiske undervisningsminister, Knud Heinesen, i forbindelse med fremsættelsen af forslag til ny folkeskolelov i 1972. Men da forslaget ikke blev vedtaget, følte Venstre åbenbart, at ønsket om en lempelse var så stærkt, at dette blev foreslået særskilt ændret af undervisningsminister Tove Nielsen.

Denne ændring, der helt svarede til formuleringerne i Knud Heinesens forslag til ny folkeskolelov, havde følgende ordlyd:

»Har en kommunalbestyrelse besluttet at nedlægge en skole, skal dette bekendtgøres i et eller flere af de lokale blade. Fremsætter mindst 50 pct. af de beboere i det pågældende skoledistrikt, der har valget til kommunalbestyrelsen, inden 4 uger efter bekendtgørelsen skriftlig begæring derom, skal kommunalbestyrelsen afholde en afstemning om skolens nedlæggelse. Stemmeberettigede ved afstemningen er de beboere i skoledistriktet, der har valget til kommunalbestyrelsen. De nærmere regler om sådanne afstemninger fastsættes af undervisningsministeren. Bliver resultatet af afstemningen, at mindst 75 pct. af de stemmeberettigede ønsker skolen opretholdt, kan den først nedlægges efter udløbet af den følgende valgperiode og da kun, hvis kommunalbestyrelsen på ny træffer beslutning herom. Der kan ikke over for denne beslutning begæres afstemning blandt beboerne.«

Venstres interesse i en lempelse sås allerede i forbindelse med debatten om Knud Heinesens forslag til ny folkeskolelov. Her udtalte Venstres ordfører, Brøndlund Nielsen, den 17. januar 1973: »Det er et tiltalende træk ved forslaget, at det letter demokratiets vilkår med hensyn til en befolknings mulighed for at bevare en skole – denne regel, der nu giver lettere adgang

til for en befolkning at stemme om en skoles opretholdelse. Men er reglen om, at et sådant afstemningsresultat kun har betydning indtil næste kommunevalg, rigtig?»

Også De Radikale har altid været stærkt optaget af folkeafstemningstanken. Det var således en radikal undervisningsminister, Jørgen Jørgensen, der fremsatte forslaget om folkeafstemning i folkeskoleloven i 1958.

Også i forbindelse med behandlingen af Tove Niensens forslag den 19. april 1974 udtalte De Radikales ordfører, Bilgrav-Nielsen, sig meget positivt og ønskede en mere vidtgående lempelse end den, venstre-regeringen foreslog:

»Man forlanger altså, at 50 pct. skal skrive under på, at der skal være afstemning. Det var måske mere rimeligt, hvis man sagde, at en tredjedel af de stemmeberettigede var nok, og at man ved selve afstemningen kunne nøjes med at forlange mere end 50 pct. af de stemmeberettigede eller måske af de afgivne stemmer. Det er altså lidt svært, synes jeg, uden videre at acceptere, at det skal være særlige krav til en demokratisk afstemning. Vel, det er ikke et større problem for os, dette her betegner jo et skridt i den rigtige retning, men lad os prøve lige at lukke lidt op for den drøftelse, når vi kommer til udvalgsarbejdet.«

Tankegangen fra Bilgrav-Nielsen blev fulgt op i et ændringsforslag stillet af Socialistisk Folkeparti og Retsforbundet. Heri blev det foreslået, at der kun skulle være krav om 30 pct. til at ønske folkeafstemning, og at der kun skulle kræves 60 pct. for, at skolen skulle opretholdes.

Dette ændringsforslag blev dog ikke vedtaget i Folketinget. Men det resulterede i, at Venstres undervisningsminister, Tove Nielsen, fremsatte et ændringsforslag, som indebar, at der nok skulle være 50 pct. til at kræve folkeafstemning, men at det var nok, at der var 60 pct. af de stemmeberettigede, der ønskede skolen opretholdt ved selve afstemningen.

Under behandlingen i Folketinget den 30. maj 1974 var der adskillige politikere, der gerne ville have æren af det stillede ændringsforslag. Således udtrykte Bilgrav-Nielsen, »at man stemmer for det ændringsforslag, der ifølge teksten er stillet af undervisningsministeren, men

som i realiteten er et radikalt forslag.« SF's ordfører, Kristine Heltberg, udtrykte det på den måde: »Det glæder mig, at undervisningsministeren har stillet det ændringsforslag, vi nu ser, og som vi kan gå ind for. Det falder godt i tråd med, hvad vi foreslog under 2. behandling. Det er sådan set ligegyldigt, hvem der skal have æren for det, om det er De Radikale eller undervisningsministeren.«

Derefter blev forslaget vedtaget, og alle var tilsyneladende glade. Alle ville gerne have æren af, at kravene til folkeafstemning nu var lettere at opfylde.

Mindretallet beklager stærkt, at traditionen med folkets ret til folkeafstemning i et lokalområde, skoledistrikt, nu er brudt.

Mindretallet ønsker at fastholde kvaliteten af undervisningen i folkeskolen. Alt i alt lægger dette forslag op til alvorlige forringelser af de muligheder, både af pædagogisk og faglig karakter, som folkeskolen har givet indtil nu.

Et fjerde mindretal (Centrum-Demokraternes medlem af udvalget) vil redegøre for sin stillingtagen til lovforslaget og det stillede ændringsforslag ved 2. behandling.

Ændringsforslag

Til § 2

Af undervisnings- og forskningsministeren, tiltrådt af et mindretal (KF, V, RV, KRF og FP):

1) Paragraffen affattes således:

»§ 2

Stk. 1. Loven træder i kraft dagen efter bekendtgørelsen i Lovtidende. Skolenedlæggelser i henhold til den under § 1, nr. 4, foreslåede procedure kan dog tidligst finde sted 1. august 1990, og nedlæggelsesplanerne skal være fremlagt senest 1. december 1989.

Stk. 2. Nedlæggelse pr. 1. august 1989 af skoler, der ligger mindre end 1,5 km fra den skole eller de skoler, hvortil den overvejende del af

eleverne overflyttes, kan finde sted efter reglerne om vedtagelse af skoleplaner.

Stk. 3. Skolenedlæggelser, hvor der har været afholdt afstemning i medfør af den hidtil gældende § 22, stk. 5, 5. pkt., kan gennemføres efter udløbet af den kommunale valgperiode 1. januar 1986–31. december 1989.«

Bemærkninger

Til nr. 1

Hensigten med ændringsforslaget er at undgå fortolkningsproblemer med hensyn til spørgsmålet om, på hvilket tidspunkt en skolenedlæggelsesplan senest kan fremsættes.

Endvidere er det hensigten at undgå den utilsigtede virkning, at ingen skoler vil kunne nedlægges før 1. august 1990, heller ikke de skoler, der efter de hidtil gældende regler ville kunne nedlægges uden iværksættelse af en særlig procedure, dvs. de skoler, der ligger mindre end 1,5 km fra den skole eller de skoler, hvortil hovedparten af eleverne overflyttes.

Eva Møller (KF) fmd. Kirkegaard (KF) Merete Aarup (KF) Inge Dahl-Sørensen (V)

Povl Brøndsted (V) Mogens Elvensø (FP) Marianne Jelled (RV)

Bente Juncker (CD) nfmd. Lysholm Christensen (KRF) Jytte Andersen (S) Helle Degn (S)

Pernille Forchhammer (S) Anna-Marie Hansen (S) Frank Jensen (S) Lone Møller (S)

Aage Frandsen (SF) Hanne Thanning Jacobsen (SF)